

Sygn. akt VII U 1291/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2021 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Monika Roslan- Karasińska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 marca 2021 r. w Warszawie

sprawy M. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o prawo do rekompensaty

na skutek odwołania M. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

z dnia 13 marca 2019 r. znak: (...)

oddala odwołanie.

UZASADNIENIE

W dniu 23 kwietnia 2019 r. **M. P.** złożyła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 marca 2019 r. znak: (...) na podstawie której odmówiono jej prawa do rekompensaty za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Odwołująca wniosła o zmianę decyzji, wskazując, że w latach od 1 października 1974 r. do 30 listopada 1975 r., od 1 listopada 1982 r. do 28 listopada 1988 r., od 1 stycznia 1990 r. do 30 marca 1992 r. oraz od 2 listopada 1994 r. do 5 lipca 1995 r. była zatrudniona w Jednostce Wojskowej nr (...), a w okresie od 1 grudnia 1975 r. do 31 października 1982 r. w Jednostce Wojskowej nr 4030 odpowiednio na stanowiskach planszeczistki, pantografistki i kontrolerki-operatorki ruchu lotniczego. W tych też okresach świadczyła pracę w pełnym wymiarze czasu pracy i w szczególnych warunkach (odwołanie k. 3-4 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 16 maja 2019 r. **Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.** wniósł o jego oddalenie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie organ rentowy powołał się na przepisy ustawy o emeryturach pomostowych, wskazując, że nie zaliczył do stażu pracy w szczególnych warunkach okresów pracy odwołującej w jednostkach wojskowych wymienionych w odwołaniu, gdyż przedłożone przez nią świadectwa pracy za te okresy są niezgodne z załącznikiem do zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 48 z dnia 12 września 1983 r. (odpowiedź na odwołanie k. 6-7 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. P. urodziła się w dniu (...) (bezsporne). W okresie od 1 października 1974 r. do 30 października 1982 r. była zatrudniona w Jednostce Wojskowej nr 4030 w W.. Początkowo pracowała na stanowisku planszeczysty, następnie od 1 grudnia 1975 r. pracowała na stanowisku pantografistki i od 1 października 1979 r. na stanowisku starszej pantografistki. Praca na stanowisku planszeczystki polegała na bieżącym nanoszeniu danych z lotu na plansze zgodnie z informacjami otrzymywanymi od spikera.

Z kolei jako pantografista odwołująca zajmowała się nanoszeniem powyższych informacji na tzw. wiktory – monitory obrazujące cały kraj. Następnie w okresie od 1 listopada 1982 r. do 30 września 1995 r. była zatrudniona w Jednostce Wojskowej nr (...) w W..

W trakcie zatrudnienia odwołująca obejmowała następujące stanowiska: od 1 listopada 1982 r. – stanowisko operatora ruchu lotniczego; od 1 maja 1987 r. – stanowisko nieetatowy kierownik zmiany starszy operator ruchu lotniczego; od 1 stycznia 1990 r. – na stanowisku kontroler-operator ruchu lotniczego; od 2 listopada 1994 r. – obowiązki operator CYBER-WA.

Praca odwołującej w powyższym okresie polegała na przyjmowaniu zamówień na loty z lotniska należącego do korpusu i ich rozkodowywanie oraz nanoszeniu tras lotów na podświetlone plansze, a czasem również na powiadamianiu innych lotnisk o odbywających się lotach. Nie nawiązywała kontaktu z załogą samolotu. W obu okresach zatrudnienia odwołująca pracowała w pomieszczeniu znajdującym się częściowo pod ziemią. Pomieszczenie było zaciemnione, bez dostępu do światła dziennego, a jedynym źródłem światła było podświetlenie plansz i monitorów. W pomieszczeniu panował również hałas pracujących dalekopisów, a także huk przelatujących samolotów. W trakcie zatrudnienia odwołująca korzystała z urlopu wychowawczego w okresach od 29 listopada 1988 r. do 31 grudnia 1989 r. i od 31 marca

1992 r. do 1 listopada 1994 r. (podanie o przeniesienie służbowe k. 26 a.o., umowy o pracę:

z 01.10.1975 r. k. 6 a.o., z 01.12.1975 r. k. 13 a.o., z 01.10.1979 r. k. 19 a.o., z 01.11.1982 r.

k. 31 a.o.; wyciągi z rozkazu dziennego: nr 97 k. 42 a.o., nr 5 k. 48 a.o., nr 211 k. 58 a.o.; świadectwo pracy k. 65 a.o.; zeznania świadków J. Ł. k. 50-51 a.s. i J. G. k. 51 a.s., zeznania odwołującej k. 51-52 a.s., opinia biegłego sądowego z zakresu BHP k. 64-82 a.s.).

Po zakończeniu pracy w Jednostce Wojskowej nr (...) w W. M. P. otrzymała świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych, w których wskazano, że stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał prace przy obserwacji ruchu lotniczego:

- planszeczystki – w okresie od 1 października 1974 r. do 30 listopada 1975 r.;
- pantografistki – w okresie od 1 grudnia 1975 r. do 31 października 1982 r.;
- operatorki, kontrolerki – w okresie od 1 listopada 1982 r. do 28 listopada 1988 r., od 1 stycznia 1990 r. do 30 marca 1992 r. oraz od 2 listopada 1994 r. do 5 lipca 1995 r.;

W świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych pracodawca wskazał, że ww. prace są zgodne ze stanowiskiem wymienionym w wykazie A dział VIII pkt 2 (łącznie) poz. 19 wykazu stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 48/MON z dnia 12 września 1983 r. (świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach k. 67-68 a.o. i k. 9 a.r. tom II).

M. P. posiada prawo do emerytury od 14 listopada 2013 r., przyznanej na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 kwietnia 2014 r. znak: (...) oraz w wysokości ustalonej na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej (decyzja ZUS z 14.04.2014 r. k. 37-38 a.r. tom II).

W dniu 15 marca 2019 r. M. P. złożyła w ZUS (...) Oddział w W. wniosek o ponowne obliczenie przysługującej jej emerytury z uwzględnieniem rekompensaty za pracę w warunkach szczególnych. Po rozpoznaniu powyższego wniosku

ZUS (...) Oddział w W. decyzją z 13 marca 2019 r. znak: (...) odmówił odwołującej prawa do rekompensaty, wskazując, że na dzień 1 stycznia 2009 r. nie udowodniła co najmniej

15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zgodnie z art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych. Organ rentowy wskazał przy tym, że nie zaliczył do pracy w warunkach szczególnych okresów pracy od 1 października 1974 r. do 30 listopada 1975 r., od 1 listopada 1982 r. do 28 listopada 1988 r., od 1 stycznia 1990 r. do 30 marca

1992 r. oraz od 2 listopada 1994 r. do 5 lipca 1995 r. była zatrudniona w Jednostce Wojskowej nr (...), a w okresie od 1 grudnia 1975 r. do 31 października 1982 r. w Jednostce Wojskowej nr 4030, ponieważ na przedłożonych świadectwach wykonywania prac w szczególnych warunkach charakter pracy oraz stanowisko nie zostały wykazane ściśle według wykazu, działu, pozycji i punktu zarządzenia resortowego (wniosek 15.03.2019 r. k. 100 a.r., decyzja ZUS z 13.03.2019 r. k. 101 a.r. – tom II).

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny w oparciu zebrane w sprawie dowody z dokumentów załączonych do akt osobowych odwołującej (a.o.) i akt rentowych (a.r.), a także na podstawie zeznań świadków i odwołującej oraz opinii biegłego sądowego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy. W ocenie Sądu wymienione wyżej dowody były wiarygodne, spójne i wartościowe, co pozwoliło na ustalenie faktów w sposób nie budzący wątpliwości. Poszczególne dowody nie były kwestionowane przez strony postępowania, nie budziły zastrzeżeń co do ich wiarygodności. Dowody zawierały spójne informacje na temat okoliczności faktycznych istotnych dla sprawy. Tak zebrany materiał dowodowy Sąd uznał za wystarczający do wydania rozstrzygnięcia w sprawie, zaś strony postępowania nie wnosiły o jego uzupełnienie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie było niezasadne.

Spór w niniejszej sprawie skupił się na kwestii prawa odwołującej do rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do emerytury wcześniejszej z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Warunki przyznania tej rekompensaty zostały określone w oraz ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1924 ze zm. – dalej jako u.e.p.) oraz ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 291 – dalej jako ustawa emerytalna). I tak, zgodnie z art. 2 ust. 5 u.e.p. rekompensata stanowi odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej. Warunki nabycia prawa do rekompensaty określa art. 21 ust. 1 i 2 u.e.p., w myśl którego rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przesłankami uprawniającymi do rekompensaty są więc:

- 1) utrata przez ubezpieczonego możliwości przejścia na emeryturę we wcześniejszym wieku emerytalnym w związku z wygaśnięciem po dniu 31 grudnia 2008 r. – w stosunku do ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r. - podstawy prawnej przewidującej takie uprawnienie;
- 2) niespełnienie przez ubezpieczonego warunków uprawniających go do emerytury pomostowej na zasadach wynikających z przepisów o emeryturach pomostowych;
- 3) legitymowanie się przez ubezpieczonego co najmniej 15 letnim okresem pracy

w szczególnych warunkach lub pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z FUS;

4) nieuzyskanie przez ubezpieczonego prawa do emerytury według zasad przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z FUS;

Odesłanie ustawowe zawarte w art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych wymaga przedstawienia przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych regulujących kwestię okresu pracy w szczególnych warunkach lub

w szczególnym charakterze. Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia

w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki. Jako przykłady takiej pracy można wymienić: pracę w narażeniu na hałas przekraczający dozwolone normy, w zapyleniu,

w oparach chemicznych, w wysokich temperaturach lub zmiennych warunkach atmosferycznych.

W niniejszej sprawie odwołująca się M. P. domagała się przeliczenia emerytury z uwzględnieniem rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych

w związku z okresami zatrudnienia w Jednostkach Wojskowych nr 4030 oraz nr (...) na przełomie lat 1974-1995. Wydając skarżoną decyzję odmowną organ rentowy zakwestionował przedłożone przez odwołującą świadectwa pracy w warunkach szczególnych, wskazując,

iż wskazany w nich charakter pracy nie odpowiada charakterowi pracy określonego we właściwym zarządzeniu resortowym, a mianowicie załączniku do zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 48 z dnia 12 września 1983 r. w sprawie pracy wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej. Ostatecznie spór

w sprawie skupił się na badaniu przez Sąd, czy praca wykonywana przez odwołującą w okresie zatrudnienia w Jednostkach Wojskowych na przełomie ww. lat może zostać zakwalifikowana jako praca w warunkach szczególnych.

Ponieważ art. 21 ust. 1 i 2 u.e.p. odnosi się do pracy w warunkach szczególnych

w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, konieczne jest wskazanie,

że na gruncie tej ustawy tego rodzaju praca jest definiowana inaczej, niż na tle ustawy

o emeryturach pomostowych. W szczególności wykaz prac zaliczanych do prac w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze zamieszczony został w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze

(Dz. U. Nr 8, poz. 43 z późn. zm. – dalej jako „rozporządzenie RM z 7 lutego 1983 r.”). Wyjątkowy charakter prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, możliwość zakwalifikowania pracy na danym stanowisku jako pracy wykonywanej w szczególnych warunkach u pracodawcy, którego podstawowa działalność nie należy do branży, do której przyporządkowane jest dane stanowisko pracy, jest dopuszczalna tylko wtedy,

gdy wykonywanie tej pracy oznacza narażenie na tożsame szkodliwe czynniki właściwe branży przypisanej do stanowiska wymienionego w wykazie A rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub

w szczególnym charakterze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2017.,

II UK 672/15). Co więcej okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczenia są tylko te lata, gdy ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach stale i w wymiarze czasu pracy, obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2 ust. 1 ww. rozporządzenia) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 184/13).

Okresy pracy określone w ust. 1 § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego

1983 r. stwierdza zakład pracy na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do rozporządzenia lub w świadectwie pracy. Wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze powinno być stwierdzone przez pracodawcę

w świadectwie wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze lub w świadectwie pracy, przy czym nieprzedstawienie tego dokumentu nie oznacza braku możliwości wykazania faktu wykonywania pracy w warunkach szczególnych przy użyciu innych środków dowodowych. W orzecznictwie wielokrotnie wyrażano ugruntowany już pogląd, zgodnie z którym ze względu na powyższe okoliczność wykonywania pracy

w szczególnych warunkach może być dowodzona wszelkimi środkami dowodowymi, przy czym sąd nie jest związany środkami dowodowymi określonymi dla dowodzenia przed organem rentowym. W postępowaniu przed sądem odwoławczym dopuszczalne jest więc dopuszczenie dowodu z zeznań świadków na okoliczność zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w sytuacji, gdy wnioskodawca nie jest w stanie wykazać tej okoliczności jedynie w oparciu o dokumenty (zob. uchwały Sądu Najwyższego

z dnia 10 marca 1984 r., III UZP 6/84; z dnia 21 września 1984 r., III UZP 48/84;

a także wyroki: Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 1999 r., II UKN 619; Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 grudnia 2004 r. III AUa 2474/03; Sądu Okręgowego w Tarnowie

z dnia 4 października 2013 r., IV U 1284/13).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe w oparciu o wskazane przez odwołującą dowody w postaci jej dokumentacji osobowej z okresów zatrudnienia w Jednostce Wojskowej nr 4030 i nr (...)

w W. oraz zeznań świadków J. Ł. i J. G.. W oparciu

o powyższe dowody Sąd ustalił, że odwołująca na przełomie lat 1974-1995 pracowała kolejno na stanowiskach planszycistki, pantografistki oraz operatorki ruchu lotniczego. Mimo obejmowania różnych stanowisk na przełomie lat, charakter pracy co do zasady pozostawał w dużej mierze zbliżony i polegał na odnotowywaniu informacji o odbywających się lotach na przeznaczonych do tego planszach i monitorach. Pracując na stanowisku operatora odwołująca dodatkowo zajmowała się kodowaniem i rozkodowywaniem wysyłanych i otrzymywanych informacji o lotach, a także czasami przekazywaniem ich innym lotnikom. Dokonując oceny tak określonego charakteru pracy Sąd Okręgowy oparł się na opinii biegłego sądowego

z zakresu (...), który w oparciu o analizę akt osobowych odwołującej oraz jej zeznań i zeznań świadków wskazał, że wykonywana przez nią w spornym okresie praca nie odpowiadała charakterowi pracy określonej zarówno w załączniku do rozporządzenia RM z 7 lutego 1983 r., lecz również zarządzenia resortowego – wspomnianego wyżej zarządzenia MON nr 48 z 12 września 1983 r. Sąd Okręgowy podzielił wniosek biegłego. Należy bowiem wskazać, że w otrzymanych przez odwołującą świadectwach pracy w warunkach szczególnych były pracodawca określił wykonywaną przez odwołującą pracę na stanowiskach kolejno planszycistki, pantografistki i operatorki ruchu lotniczego jako odpowiadające pracom określonym w Dziale VIII (w transporcie i łączności) poz. 19, tj. pracom telefonistek central międzymiastowych i miejscowych w urzędach pocztowo-telekomunikacyjnych i telekomunikacyjnych. We wspomnianym wyżej zarządzeniu resortowym, pod poz. 19 wymieniono wprawdzie stanowiska planszycistki (ppkt 2), pantografistki (ppkt 3) i kontrolera (ppkt 4), jednakże wymaga zaznaczenia, iż zgodnie

z pozycją wykazu są to prace telefonistek – a więc co do zasady pracy w centrali telefonicznej. Tymczasem na tle zeznań przesłuchanych w sprawie osób oraz załączonych do akt dokumentów bezspornie wynika, że praca odwołującej dotyczyła realizowania obowiązków związanych z gromadzeniem i nanoszeniem informacji w ramach kontroli ruchu lotniczego.

Tym samym zgodzić się należy ze stanowiskiem organu rentowego w zakresie, w jakim wskazał, że realizowanie przez odwołującą prac przy obserwacji ruchu lotniczego nie odpowiadają charakterowi pracy określonej w wykazie A stanowiącego załącznika

do rozporządzenia RM z 7 lutego 1983 r. Wprawdzie rodzaj pracy odwołującej można ogólnie określić jako związany z łącznością – czego też dotyczy Dział VIII wykazu A – jednakże

w tym zakresie załącznik nie wymienia żadnego rodzaju pracy, który byłby związany

z wykonywaniem prac związanych z obserwacją ruchu lotniczego. Wymaga podkreślenia, że określenie rodzajów prac oraz ich umiejscowienie w działach gospodarki związanych konkretnym procesem technologicznym nie jest przypadkowe i ma na celu usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości w oddzielnych działach zostało powiązane z przypisaniem poszczególnych stanowisk pracy odpowiednim gałęziom gospodarki (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09 i I UK 24/09, z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11 i z dnia 14 marca 2013 r., I UK 547/12). W konsekwencji samo stwierdzenie, że odwołująca wykonywała pracę na stanowiskach określonych w zarządzeniu resortowym, lecz bez ich bezpośredniego powiązania z określonym w wykazie rodzajem pracy, który ustawodawca określił jako wykonywany w warunkach szczególnych, nie jest wystarczające do przyjęcia kwalifikacji zgodnej ze stanowiskiem odwołującej.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy zważył, że skarżona decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 13 marca 2019 r. była prawidłowa. Brak możliwości jednoznacznego przypisania spornych okresów zatrudnienia odwołującej do rodzaju prac wykonywanych w warunkach szczególnych skutkuje uznaniem, iż nie wykazała wymaganego ustawą 15-letniego stażu pracy w takich warunkach, a w konsekwencji nie spełnia warunków koniecznych do przyznania jej prawa do rekompensaty zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy nie znajdując podstaw do zmiany decyzji oddalił odwołanie, o czym orzeczono na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zgodnie z sentencją wyroku.